

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

**ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ
З УКРАЇНОЗНАВСТВОМ**

**Методичні рекомендації
щодо підготовки до семінарських занять**

Укладач: Ірина РУДНИЦЬКА-ЮРІЙЧУК

Чернівці

2023

Друкується за ухвалою вченої ради
факультету педагогіки, психології та соціальної роботи
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 4 від 29 листопада 2023 року)

Рецензенти:

Антоніна БОГДАНЮК - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Уляна МАРУСИК – вихователь-методист закладу дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу № 21 «Смерічка» (м. Чернівці)

Укладач: Ірина РУДНИЦЬКА-ЮРІЙЧУК

Теорія та методика ознайомлення дітей з українознавством, методичні рекомендації щодо підготовки до семінарських занять

Методичні рекомендації – навчальне видання для студентів з методики засвоєння навчальної дисципліни. Кожне семінарське заняття містить опис обов'язкових для виконання завдань задля засвоєння теоретичного курсу, завдання для самопідготовки студентів, методичні рекомендації до його проведення і список рекомендованих літературних джерел. Послідовність тем зумовлена логікою викладу матеріалу і покликана забезпечити комплексність теоретичних знань і практичних навичок майбутніх вихователів.

Зміст

1. Теоретичні засади методики українського народознавства у закладі дошкільної освіти. Витоки народної педагогіки.....	5
2. Завдання та принципи методики ознайомлення дітей з початками народознавства.....	6
3. Малі жанри українського фольклору. Дитячий фольклор	7
4. Українська народна казка у дошкільному закладі.....	9
5. Українська календарна обрядовість (свята, традиції, обряди, звичаї). Регіональні особливості звичаїв і обрядів в Україні.....	10
6. Символи України. Обереги. Священні знаки.....	11
7. Українська національна іграшка.....	12
8. Українські народні ігри як засіб виховання підростаючого покоління.....	13
9. Сімейні відносини та родинна обрядовість в Україні. Методика ознайомлення дітей з родинними стосунками та сімейними традиціями в Україні.....	15
10. Житло, домашнє господарство та побут в Україні. Ознайомлення дітей з рідним краєм. Завдання і зміст ознайомлення дітей з рідним краєм.....	17
11. Народна метеорологія дітям.....	18
12. Мистецтво в Україні. Ремесла та художні промисли в Україні. Матеріальна культура.....	19
13. Елементи народної математики в ЗДО.....	20
14. Орієнтовні питання для підсумкового контролю.....	22
15. Рекомендована література.....	25
15. Додатки.....	29

Семинар – організаційна форма навчання, яка передбачає обговорення проблем, що стосуються раніше прочитаної лекції чи розділу курсу.

Особливість семінару полягає у тому, що основним видом діяльності є самостійне вивчення студентами проблем, підготовка рефератів, повідомлення суті проблеми на занятті та відповідний аналіз, виступи із доповідями, доповнення повідомленого, обговорення наукових та учбових питань під керівництвом викладача.

Семинари не дублюють лекції, а є їх логічним продовженням, оскільки поглиблюють знання студентів із принципових положень навчального предмету, розвивають творчу самостійність, цікавість до науки та наукових досліджень, допомагають поєднати науково-теоретичні положення з практикою життя.

Мета навчальної дисципліни «Теорія та методика ознайомлення дітей з українознавством» – підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до здійснення українознавчого, художньо-естетичного виховання і різнобічного розвитку дітей дошкільного віку засобами народознавства.

Основні завдання курсу «Теорія та методика ознайомлення дітей з українознавством»:

- ознайомити студентів із теоретичними засадами та історією національної української етнопедagogіки;
- залучити студентів до науково-дослідної роботи в галузі українознавчої діяльності дітей дошкільного віку;
- активізувати потреби студентів у саморозвитку щодо власної компетентності в теорії та практиці українського народознавства;
- сформувати у студентів теоретичні знання і практичні вміння, які забезпечують успішне керівництво навчальною й творчою діяльністю дошкільників;
- на підставі вивченого матеріалу студенти повинні вміти вільно оперувати понятійно-категоріальним апаратом предмету «Теорія та методика ознайомлення дітей з українознавством»; використовувати набуті українознавчі знання на практиці; складати конспекти занять, сценарії розваг і тематичних / національних свят.

Семінарське заняття № 1.
Теоретичні засади методики українського народознавства
у закладі дошкільної освіти.
Витоки народної педагогіки

План

- I. Термінологічний диктант
- II. Питання для обговорення на занятті
  1. Витоки народної педагогіки
  2. Компоненти народної педагогіки за М.Г. Стельмаховичем
  3. Образ рідного слова в народному вихованні
- III. Перевірка виконання самостійної роботи: Ідея національного виховання дітей дошкільного віку – аналіз Концепції національного виховання за С. Русовою

Завдання для самостійної роботи:

1. Підготуватися до термінологічного диктанту (визначення: «народна педагогіка», «етнопедагогіка», «наукова педагогіка», «народна дидактика», «народне дитинознавство», «українське родинознавство (фамілістика)», «народна родинна (батьківська) педагогіка», «народна педагогічна деонтологія»).
2. Запропонувати приклади використання у сучасному закладі дошкільної освіти компонентів народної педагогіки за М.Г. Стельмаховичем.
3. Опрацювати одну із статей (на вибір студента): «Концепція національного виховання Софії Русової у системі дошкільної освіти», «Концептуальні погляди С. Русової на національне виховання дітей» та написати анотацію до однієї із них задля подальшого обговорення.
4. Зробити стислу анотацію на праці С.Ф. Русової: «Дошкільне виховання», «Теорія і практика дошкільного виховання», «Нові методи дошкільного виховання» (одна із праць на вибір студента).
5. Науково-дослідне завдання – підготувати реферат на одну із обраних тем № 1-4 (див. Додаток А).

Методичні рекомендації до проведення семінарського заняття

Для написання термінологічного диктанту відводиться 10-15 хвилин на початку семінарського заняття.

Обговорення основних питань теми здійснюється за алгоритмом: один студент відповідає на одне питання (чи його частину), інші студенти долучаються до обговорення – вони слухають доповідача, доповнюють його відповідь, тим самим беруть участь у колективному творчому обговоренні, дискутують на задану тематику.

Аналіз можливостей використання компонентів народної педагогіки за М.Г. Стельмаховичем рекомендується провести у вигляді евристичної бесіди – (студенти дають відповіді на запитання проблемного характеру, що вимагають творчого, продуктивного мислення, як-от: «Чому ...?», «Як Ви вважаєте...?», «Чим можете пояснити... ?» тощо).

Для представлення опрацьованого матеріалу за науковими публікаціями «Концепція національного виховання Софії Русової у системі дошкільної освіти», «Концептуальні погляди С. Русової на національне виховання дітей» та однією із праць рекомендується відвести 15-20 хв., щоб був час для обговорення дискусійних моментів.

Кожен вид діяльності студента оцінюється за національною чи європейською шкалою з подальшим оголошенням загальної оцінки за семінарське заняття.

Рекомендована література:

1. Богуш А.М., Лисенко Н.В. *Українське народознавство в дошкільному закладі*. Навч. посібник. Київ, Вища школа. 2002. 407 с.

2. Богуш А.М., Лисенко Н.В. *Українське народознавство в дошкільному закладі* : Практикум : Навч. посібник. Київ : Вища школа. 2003. 206 с.
3. Гриців Т., Батрин В. *Українська система виховання на засадах народної педагогіки*. Чернівці : Народознав.-просвітн. центр «Факел Марії», 2013. 263 с.
4. Дзюбенко Л.В. Концептуальні погляди С. Русової на національне виховання дітей [Електронний ресурс].
URL : https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2008/8_9_2008/33.pdf
5. Мосіяшенко В.А. *Українська етнопедагогіка*. Навчальний посібник. Суми «Університетська книга», 2005. 175 с.
6. *Родинна педагогіка* : Навчально-метод. посібник / А.А. Марушкевич, В.Г. Постовий, Т.Ф. Алексеєнко та ін. Київ : Видавець ПАРАПАН, 2002. 216 с.
7. Русова С.Ф. Теорія і практика дошкільного виховання. Прага, Український Громадський Видавничий Фонд. 1924. 123 с. [Електронний ресурс]. URL : <https://elib.nlu.org.ua/view.html?&id=9311>
8. Салига Н. Історія дошкільної педагогіки : навч.-метод. посібн., 2-ге вид. Івано-Франківськ, 2016. 96. с
9. Стельмахович М.Г. *Народне дитинознавство*. Київ, Т-во «Знання». 1992. 146 с.
10. Стельмахович М.Г. *Українська народна педагогіка*. Навчально-методичний посібник. М-во освіти України, Ін-т змісту і методів навчання. Київ, ІЗМН. 1997. 232 с.
11. Стельмахович М.Г. *Українська родинна педагогіка*. Київ, Т-во «Знання», 1996. 286 с.
12. Стягунова О. Перспективи впровадження духовної основи ідей української народної педагогіки у навчально-виховний процес сучасного ДНЗ. *Вісник інституту розвитку дитини. Серія : Філософія. Педагогіка. Психологія* : збірник наукових праць. Вип. 15 / НПУ ім. М.П. Драгоманова. Київ. Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. С. 126-131.
13. *Українознавство в системі освіти*. Навч. посібник. Київ : Міленіум, 2004. 312 с.
14. *Українська етнопедагогіка : історичний контекст* : навч. посібник / ред. Н. Лисенко. Івано-Франківськ, 2005. 184 с.
15. *Українська етнопедагогіка* : навч.-метод. посібник / ред. В. Кононенко. Київ-Івано-Франківськ : Плай, 2005. 508 с.
16. Улюкаєва І.Г. Концепція дошкільного виховання Софії Русової. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки : зб. наук. праць*. Бердянськ : ФОП Ткачук О.В., 2016. Вип. 1. С. 266-273.

Семінарське заняття № 2.

Завдання та принципи методики ознайомлення дітей з початками народознавства

План

- I. Термінологічний диктант
- II. Питання для обговорення на занятті
  1. Завдання теорії та методики ознайомлення дітей з українознавством
  2. Принципи теорії та методики ознайомлення дітей з українознавством
- III. Перевірка виконання самостійної роботи – аналіз програми «Українське дошкілля»

Завдання для самостійної роботи:

1. Підготуватися до термінологічного диктанту (визначення: «пізнавальні завдання», «навчальні завдання», «розвивальні завдання», «виховні завдання», «мовленнєві завдання»).
2. Проаналізувати запропоновані викладачем розгорнуті конспекти занять із досвіду роботи ЗДО, зазначивши, які саме принципи методики вирішуються на кожному із вказаних занять.
3. Здійснити письмовий аналіз програми розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» за всіма віковим групами, проілюструвавши реалізацію в ній принципів

народності, регіональності, краєзнавства в ознайомленні дітей з рідним краєм, історією та сьогоденням національної культури.

4. Науково-дослідне завдання – підготувати реферат на тему № 5 (див. Додаток А).

Методичні рекомендації до проведення семінарського заняття

Для написання термінологічного диктанту відводиться 10 хвилин на початку семінарського заняття.

Обговорення завдань та принципів методики ознайомлення дітей з українознавством здійснюється за алгоритмом: один студент відповідає на одне питання (чи його частину), інші студенти долучаються до обговорення – вони слухають доповідача, доповнюють його відповідь за потреби, тим самим беруть участь у колективному творчому обговоренні, дискутують на задану тематику.

Для аналізу розгорнутих занять студенти складають таблицю (у довільній формі), де зазначають: тему заняття, вік вихованців та вікову групу, мету заняття, принципи, які використовує вихователь у процесі кожного конкретного заняття.

Аналіз програми «Українське дошкілля» рекомендується провести у вигляді наукового семінару, під час якого студенти мають можливість продемонструвати власний рівень узагальнення знань, умінь, навичок; дидактичні цілі і завдання даного етапу заняття можуть бути реалізовані шляхом заслуховування і аналізу звітів студентів про проведену роботу; студенти виступають з доповідями, у яких висвітлюють результати виконаної ними роботи – аналізу програми.

Для представлення опрацьованого матеріалу з аналізом програми рекомендується відвести 35-40 хв, щоб був час для ґрунтовного обговорення дискусійних моментів.

Кожен вид діяльності студента оцінюється за національною чи європейською шкалою з подальшим оголошенням загальної оцінки за семінарське заняття.

Рекомендована література:

1. Богуш А.М., Лисенко Н.В. *Українське народознавство в дошкільному закладі*. Навч. посібник. Київ, Вища школа. 2002. 407 с.
2. Богуш А.М., Лисенко Н.В. *Українське народознавство в дошкільному закладі* : Практикум : Навч. посібник. Київ : Вища школа. 2003. 206 с.
3. Білан О. *Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля»* / за заг. ред. О.В. Низьковської. Тернопіль, «Мандрівець». 2017. 256 с.
4. Мосіяшенко В.А. *Українська етнопедагогіка*. Навчальний посібник. Суми : «Університетська книга», 2005. 175 с.
5. Сявавко Є.І. *Українська етнопедагогіка*. Навчально-методичний посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2002. 159 с.

Семінарське заняття № 3.

Малі жанри українського фольклору. Дитячий фольклор

План

- I. Термінологічний диктант
- II. Питання для обговорення на занятті
  1. Характеристика українського фольклору
  2. Значення української параміографії (прислів'їв, приказок) у вихованні дітей.
  3. Колісанки й забавлянки у роботі з дітьми
  4. Скоромовки та лічилки у роботі з дітьми
  5. Потішки і пестушки як засіб формування світогляду дитини
  6. Українська народна казка: її види та особливості
- III. Перевірка виконання самостійної роботи – розгорнута анотація казки

Завдання для самостійної роботи:

1. Підготуватися до термінологічного диктанту (визначення малих фольклорних жанрів, а також характерних особливостей фольклору – усність, варіантність, колективність анонімність); особливості різних видів груп українських народних казок – казки про тварин, героїко-фантастичні та чарівні, соціально-побутові.
2. Скласти класифікаційну таблицю малих жанрів фольклору за такою схемою і зразком:

№ з/п	Назва жанру	Визначення	В яких вікових групах використовується
1	скоромовка	жартівливий вислів, побудований на навмисно утрудненій вимові римованого чи ритмізованого тексту, скомпонованого з важких звуків та звукосполучень, які вимовляються у швидкому темпі	середня та старша групи
2			

3. Знати напам'ять по 2-3 зразки тексту кожного малого жанру українського фольклору.
4. Скласти папку із зразками усіх малих жанрів фольклору (по 5 зразків до кожного із них).
5. Написати розгорнутий конспект заняття з використанням малих жанрів фольклору (вікова група на вибір студента).
6. Скласти розгорнуту анотацію казок, поданих у збірках (за вказівкою викладача) за такою схемою: назва казки, вікова група, мета використання, словник, можливі форми роботи з певною казкою, 5-6 питань для дітей (складність питання – відповідно до віку) за змістом казки.
7. Науково-дослідне завдання – підготувати реферат на одну із обраних тем № 6-7 (див. Додаток А).

Методичні рекомендації до проведення семінарського заняття

Для написання термінологічного диктанту відводиться 10-15 хвилин на початку семінарського заняття.

Обговорення характерних особливостей українського фольклору – прислів'їв та приказок, колісанок та забавлянок, потішок та пестушок, скоромовок та лічилок, а також методики їх використання у роботі з дітьми дошкільного віку: один студент відповідає на одне питання (чи його частину), інші студенти долучаються до обговорення за потреби – вони слухають доповідача, доповнюють його відповідь, тим самим беруть участь у колективному творчому обговоренні, дискутують на задану тематику.

За таким самим принципом відбувається перевірка правильності заповнення класифікаційної таблиці малих жанрів фольклору – один студент зачитує та обґрунтовує свою відповідь, інші студенти слухають та доповнюють.

Аналіз розгорнутої анотації казки, запропонованої викладачем, рекомендується провести у вигляді наукового семінару, під час якого студенти мають можливість продемонструвати власний рівень узагальнення знань, умінь, навичок; дидактичні цілі і завдання даного етапу заняття можуть бути реалізовані шляхом заслуховування і аналізу звітів студентів про проведену роботу; студенти виступають з доповідями, у яких висвітлюють результати виконаної ними роботи.

Для представлення опрацьованого матеріалу з аналізом анотації до народної казки рекомендується відвести 35-40 хв, щоб був час для ґрунтовного обговорення дискусійних моментів.

Папки із зразками малих жанрів фольклору та складеними розгорнутими конспектами викладач збирає і оцінює.

Кожен вид діяльності студента оцінюється за національною чи європейською шкалою з подальшим оголошенням загальної оцінки за семінарське заняття.

Рекомендована література:

1. Богуш А.М., Лисенко Н.В. *Українське народознавство в дошкільному закладі*. Навч. посібник. Київ, Вища школа. 2002. 407 с.
2. Богуш А.М., Лисенко Н.В. *Українське народознавство в дошкільному закладі : Практикум* : Навч. посібник. Київ : Вища школа. 2003. 206 с.
3. Гайдар Т. Жанри фольклору та відображення в них виховного ідеалу українців. *Українська мова і література в школі*. 2002. № 3. С. 9-12.
4. Збірка українських народних казок – будь-яке видання.

Семінарське заняття № 4. Українська народна казка у дошкільному закладі

План

- I. Фронтальне опитування
- II. Питання для обговорення на занятті
  1. Українська народна казка у дошкільному закладі.
  2. Методика роботи з українською казкою у дошкільному закладі. Види занять з казкою
- III. Робота у групах – розробка сценарію вечора розваг на одну із запропонованих тем: «Дитяча вікторина за змістом українських народних казок», «У нас в гостях казка», «В гостях у казки», «Казка дідуся Панаса», «Подорож у чарівний світ казки» і т. ін.

Завдання для самостійної роботи:

1. Повторити види казок та їх характерні особливості.
2. Виписати та вивчити напам'ять 2 зачини та 2 кінцівки до українських народних казок.
3. Описати, якою могла би бути «кімната казок» у закладі дошкільної освіти.
4. Опрацювати особливості проведення різних видів занять із казкою.
5. Запропонувати 2-3 дидактичні гри із правилами до казки (на запропоновану вихователем вікову групу).
6. Скласти розгорнутий конспект заняття для середньої групи «Розповідання української народної казки «Колосок».
7. Науково-дослідне завдання – підготувати реферат на одну із обраних тем № 8-9. (див. Додаток А).

Методичні рекомендації до проведення семінарського заняття

З метою повторення, узагальнення та закріплення основних термінів із теми пропонується проведення фронтального опитування, на яке відводиться 10-15 хвилин на початку семінарського заняття.

Обговорення особливостей проведення різних видів занять із казкою проводиться у такій формі: один студент відповідає на одне питання (чи його частину), інші студенти долучаються до обговорення – вони слухають доповідача, доповнюють його відповідь, тим самим беруть участь у колективному творчому обговоренні, дискутують на задану тему.

Розробка сценарію вечора розваг на одну із запропонованих тем та його аналіз рекомендується провести у вигляді наукового семінару-дискусії, під час якого студентів ділять на підгрупи, кожна з яких отримує завдання – розробити індивідуальний сценарій на задану викладачем тему. Студенти у підгрупах обмінюються думками, дискутують, досліджують проблему, користуючись за потреби будь-якими джерелами інформації. По завершенню роботи один представник від кожної підгрупи виступає з доповіддю, у якій висвітлює результати виконаної колективної роботи. Для представлення опрацьованого матеріалу з

аналізом сценарію рекомендується відвести 40-45 хв, щоб був час для ґрунтового обговорення дискусійних моментів.

Розгорнуті конспекти викладач перевіряє і на наступному семінарському занятті проводить аналіз.

Кожен вид діяльності студента оцінюється за національною чи європейською шкалою з подальшим оголошенням загальної оцінки за семінарське заняття.

Рекомендована література:

1. *Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі»*. Київ : Світич, 2008. 430 с.
2. Богуш А.М., Лисенко Н.В. *Українське народознавство в дошкільному закладі*. Навч. посібник. Київ, Вища школа. 2002. 407 с.
3. Богуш А.М., Лисенко Н.В. *Українське народознавство в дошкільному закладі : Практикум* : Навч. посібник. Київ : Вища школа. 2003. 206 с.
4. Збірка українських народних казок – будь-яке видання.
5. Кіндрат І. «Казка вчить, як на світі жить, або Літературний проект «Розумні» казки». *Методична скарбничка вихователя*. № 5, 2015.
6. Лановик М., Лановик З. *Українська усна народна творчість* : Підручник. Київ : Знання-Прес, 2001. 475 с.
7. *Українське народознавство* : Навч. посіб. / За ред. С.П. Павлюка. 2-ге вид. Київ : Знання, 2004. 570 с.

Семінарське заняття № 5.

Українська календарна обрядовість (свята, традиції, обряди, звичаї). Регіональні особливості звичаїв і обрядів в Україні

План

- I. Фронтальне опитування
- II. Питання для обговорення на занятті:
  1. Свята весняного та літнього циклів
  2. Свята осіннього та зимового
- III. Перевірка виконання самостійної роботи: створення колективної творчої роботи на задану викладачем тему; колективний захист проекту

Завдання для самостійної роботи:

1. Дайте характеристику українській національній обрядовості. Які свята організовують у закладі дошкільної освіти?

2. Які свята весняного / літнього / осіннього / зимового циклів доступні дітям дошкільного віку? Відповідь обґрунтуйте.

3. У чому специфіка методики проведення національних свят та дозвілля у закладі дошкільної освіти? Відповідь обґрунтуйте.

4. Науково-дослідне завдання – підготувати реферат на одну із обраних тем № 10 (див. Додаток А).

Методичні рекомендації до проведення семінарського заняття

Після проведення усного опитування студентів на задану тему, студенти захищають свої колективні творчі роботи: групи із 3-4 студентів доповідають на задану викладачем тему про традиції дотримання відповідного свята, а також засоби та методи ознайомлення дітей дошкільного віку із відповідними традиціями в Україні. До захисту студенти готують: презентацію, доповідь, текст розробленого заняття на задану тему, дидактичний матеріал –

демонстраційний та роздатковий. Інші студенти слухають доповідь, опис заняття, дають питання і оцінюють роботу своїх одногрупників.

Рекомендована література:

1. Богуш А.М., Лисенко Н.В. *Українське народознавство в дошкільному закладі*. Навч. посібник. Київ, Вища школа. 2002. 407 с.
2. Богуш А.М., Лисенко Н.В. *Українське народознавство в дошкільному закладі* : Практикум : Навч. посібник. Київ : Вища школа. 2003. 206 с.
3. Воропай О. *Звичаї українського народу. Етнографічний нарис*. Київ : Вид-во «Школа», 2006. 383 с.
4. Лозко Г. *Українське народознавство*. Харків, 2005. 469 с.
5. Таланчук О. Зимова обрядовість. Колядки і щедрівки. *Українська мова та література*. 2002. № 23-24.

Семінарське заняття № 6. Символи України. Обереги. Священні знаки

План

- I. Фронтальне опитування
- II. Питання для обговорення на занятті
  1. Ознайомлення дітей з державними символами України
  2. Українські національні обереги
  3. Хліб – усьому голова
  4. Без верби і калини нема України
- III. Перевірка виконання самостійної роботи – аналіз українських національних символів, народних оберегів (обереги-рослини, обереги-тварини, комахи, обереги-побутові речі та ін.), їх загальна характеристика

Завдання для самостійної роботи (письмово дати відповіді на питання):

1. Що належить до державних символів?
2. Коли з'явився тризуб? Чий це родовий знак?
3. Назвіть історичні віхи становлення державного прапора.
4. Назвіть види віночків. Яке символічне значення квітів та стрічок у вінку?
5. Назвіть види рушників.
6. Які візерунки на рушниках вашого регіону?
7. Назвіть рослинні символи України.
8. Які тваринні символи в Україні?

Методичні рекомендації до проведення семінарського заняття

Обговорення основних питань теми здійснюється за алгоритмом: один студент відповідає на одне питання (чи його частину), інші студенти долучаються до обговорення – вони слухають доповідача, доповнюють його відповідь, тим самим беруть участь у колективному творчому обговоренні, дискутують на задану тематику.

Аналіз символів та оберегів рекомендується провести у вигляді наукового семінару-дискусії, під час якого студентів ділять на підгрупи, кожна з яких отримує завдання – проаналізувати якусь одну групу символів чи оберегів. Студенти у підгрупах дискутують, обмінюються думками, доповнюють знання один одного, досліджують проблематику, користуючись за потреби будь-якими джерелами інформації. По завершенню роботи один представник від кожної підгрупи виступає з доповіддю, у якій висвітлює результати виконаної колективної роботи. Для представлення опрацьованого матеріалу з аналізом сценарію рекомендується відвести 40-45 хв, щоб був час для ґрунтовного обговорення дискусійних моментів.

Кожен вид діяльності студента оцінюється за національною чи європейською шкалою з подальшим оголошенням загальної оцінки за семінарське заняття.

Рекомендована література:

1. Богуш А.М., Лисенко Н.В. Українське народознавство в дошкільному закладі. Навч. посібник. Київ, Вища школа. 2002. 407 с.
2. Богуш А.М., Лисенко Н.В. Українське народознавство в дошкільному закладі : Практикум : Навч. посібник. Київ : Вища школа. 2003. 206 с.
3. Українське народознавство : Навч. посіб. / За ред. С.П. Павлюка. 2-ге вид. Київ : Знання, 2004. 570 с.

Семінарське заняття № 7. Українська національна іграшка

План

- I. Фронтальне опитування
- II. Питання для обговорення на занятті
  1. Історія виникнення іграшки у світі. Українська народна іграшка
  2. Українська іграшка в дитячому садку
  3. Методика ознайомлення дітей різних вікових груп із українською народною іграшкою.
- III. Перевірка виконання самостійної роботи – аналіз українських народних іграшок, їх загальна характеристика на основі складання порівняльної таблиці
- IV. Перевірка виконання самостійної роботи – аналіз народних ігор / іграшок у праці Марка Грушевського «Дитина у звичаях і віруваннях українського народу»
- V. Аналіз анотацій на основі опрацьованих студентами наукових публікацій

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацювати історію виникнення іграшки у світовому часопросторі; згадка про перші іграшки на території України.
2. Повторити та закріпити методику ознайомлення дітей дошкільного віку із українською народною іграшкою
3. Скласти порівняльну таблицю «Характерні особливості українських народних іграшок» за наведеним нижче зразком:

Характерні особливості українських народних іграшок

№ з/п	Назва іграшки (регіон)	Матеріали, з яких виготовляється, традиційні форми	Кольори, які використовуються для оздоблення; орнамент, розпис	Зразки іграшок (зображення / фото)
1	Косівська, Кутська іграшки (Прикарпаття)	Дерево, глина (кераміка); витягнуті пропорції. Пташки, коники, цапки, баранці; свищики, зроблені у вигляді тварин, птахів, дитячого посуду	Світлі кольори (жовтий, зелений, білий) з рослинним геометричним орнаментом	

				
2				

4. Скласти класифікаційну таблицю «Характерні особливості українських народних ігор (за матеріалами Марка Грушевського)» за наведеним нижче зразком:

**«Характерні особливості українських народних ігор / іграшок
(за матеріалами Марка Грушевського)»**

№ з/п	Назва гри / іграшки	Для якого віку дітей розраховано	Опис гри / іграшки	Правила гри
1				
2				

5. Опрацювати наукову публікацію. У конспекті зробити коротку анотацію до статті у вигляді опорного конспекту чи цитатного плану): Левчук Ярослава. Перший український дослідник традиційної дитячої субкультури. Постать Марка Грушевського на зламі епох : історико-культурологічні візії. *Збірник наукових праць*. Інститут культурології НАМ України. Київ, 2014. С. 158-178.
6. Науково-дослідне завдання – підготувати реферат на одну із обраних тем № 11-13 (див. Додаток А).

Методичні рекомендації до проведення семінарського заняття

З метою повторення, узагальнення та закріплення основних понять із теми пропонується проведення фронтального опитування, на яке відводиться 10-15 хвилин на початку семінарського заняття.

Обговорення історичних віх виникнення іграшки у світі та виявлення перших іграшок на території України проводиться у такій формі: один студент відповідає на одне питання (чи його частину), інші студенти долучаються до обговорення – вони слухають доповідача, доповнюють його відповідь, тим самим беруть участь у колективному творчому обговоренні, дискутують на задану тематику.

Аналіз методики ознайомлення дітей різних вікових груп із українською народною іграшкою рекомендується провести у вигляді евристичної бесіди – студенти дають відповіді на запитання проблемного характеру, що вимагають творчого, продуктивного мислення, як-от: «Чому ...?», «З якою метою... ?», «Як Ви вважаєте...?», «Чим можете пояснити... ?» тощо.

Для представлення порівняльної таблиці «Характерні особливості українських народних іграшок» рекомендується відвести 25-30 хв у кінці заняття, щоб був час для обговорення дискусійних моментів.

Кожен вид діяльності студента оцінюється за національною чи європейською шкалою з подальшим оголошенням загальної оцінки за семінарське заняття.

Рекомендована література:

1. Абраменкова В. Батькам про ігри й іграшки. *Берегиня роду*. 2007.
2. Богуш А.М., Лисенко Н.В. *Українське народознавство в дошкільному закладі*. Навч. посібник. Київ, Вища школа. 2002. 407 с.
3. Богуш А.М., Лисенко Н.В. *Українське народознавство в дошкільному закладі* : Практикум : Навч. посібник. Київ : Вища школа. 2003. 206 с.
4. Герус Людмила. *Українська народна іграшка*. Львів, 2004. 261 с.
5. Грушевський Марко. *Дитина у звичаях і віруваннях українського народу*. 2-ге вид., стереотипне. Київ, «Либідь», 2011. 254 с.
6. *Іграшка, гра, дитина : від обрядової субстанції до сучасних моделей виховання*. Київ, вид. дім «Стилос», 2007. С. 16-19, 39-47.
7. Левчук Я. Перший український дослідник традиційної дитячої субкультури. Постать Марка Грушевського на зламі епох : історико-культурологічні візії. *Збірник наукових праць*. Інститут культурології НАМ України. Київ, 2014. С. 158-178.
8. Лозован М. Генна пам'ять народної іграшки. *Поштовий вісник*. № 7, 2008.
9. Найден О.С. Українська народна іграшка. Сміслові та обрядові основи. *ОМ*. 1991. №3. С. 27-30.
10. Найден О.С. *Українська народна іграшка: Історія. Семантика. Образна своєрідність. Функціональні особливості*. Київ : АртЕк, 1999. 256 с.
11. Поніманська Т.І. *Дошкільна педагогіка* : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Академвидав, 2006. 456 с. (Альма-матер)
12. Тарасова О.О. *Лялька-мотанка*. Харків, 2014. 128 с.
13. Терентьева Н. Лялька знайомить зі світом. *Дошкільне виховання*. № 10, 2007.

Семінарське заняття № 8.

Українські народні ігри як засіб виховання підростаючого покоління

План

- I. Фронтальне опитування
- II. Питання для обговорення на занятті
  1. Класифікація та характеристика народних ігор. Традиційні дитячі народні ігри.
  2. Українські народні дитячі ігри як засіб виховання.
  3. Методика використання народних ігор у роботі з дітьми.
- III. Перевірка виконання самостійної роботи – демонстрація студентами власних презентацій на задану викладачем тему.
- IV. Аналіз анотацій на основі опрацьованих студентами наукових публікацій та збірки народних ігор.

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацювати характеристику традиційних українських народних ігор та особливості використання їх у вітчизняній педагогіці як засобу виховання дітей дошкільного віку.
2. Створити колективну презентацію «Класифікація українських народних ігор».
3. Опрацювати одну із наукових публікацій (на вибір студента); у конспекті зробити коротку анотацію до статті у вигляді опорного конспекту чи цитатного плану:
-Старков Валерій. Марко Грушевський як дослідник ігрової культури українців. Постать Марка Грушевського на зламі епох : історико-культурологічні візії. *Збірник наукових праць*. Інститут культурології НАМ України. Київ, 2014. С. 186-191. [Електронний ресурс].
URL:
https://shron2.chtyvo.org.ua/Zbirnyk_statei/Postat_Marka_Hrushevskoho_na_zlami_epokh_istoryko-kulturolohichni_vizii.pdf
4. Скласти анотацію на одну із збірок українських народних ігор.

5. Науково-дослідне завдання – підготувати реферат на одну із обраних тем № 14-15 (див. Додаток А).

Методичні рекомендації до проведення семінарського заняття

З метою повторення, узагальнення та закріплення основних понять із теми пропонується проведення фронтального опитування, на яке відводиться 10-15 хвилин на початку семінарського заняття.

Аналіз українських народних ігор, їх класифікацію та методику використання народних ігор у роботі з дітьми дошкільного віку рекомендується провести у вигляді наукового семінару-дискусії із поділом студентів на підгрупи, кожна з яких заздалегідь отримує завдання – розробити власну презентацію на задану викладачем тему.

Теми для презентацій:

- Народні ігри як спосіб виховання розумової активності дітей; дидактичні ігри
- Народні рухливі ігри як засіб і метод фізичного виховання: рухливі ігри з обмеженим мовленнєвим текстом та рухливі хороводні ігри
- Ігри мовленнєвої спрямованості
- Ігри з відображенням трудових процесів і побуту народу: обрядові та звичаєві ігри

Вимоги до презентацій (див. Додаток В): формат *Microsoft PowerPoint* чи *Google Презентація*. 1 слайд – титульний, містить назву презентації, останній слайд – список використаних джерел; загальний обсяг презентованого матеріалу – 10/12 робочих слайдів; матеріал за потреби рекомендується підкріплювати тематичними графічними зображеннями та відео-фрагментами.

Демонстрацію студентами презентацій рекомендується провести на занятті (за умови наявності в аудиторії технічних можливостей).

Для представлення самостійних робіт рекомендується відвести 35-40 хв. у кінці заняття, щоб був час для обговорення дискусійних моментів.

Кожен вид діяльності студента оцінюється за національною чи європейською шкалою з подальшим оголошенням загальної оцінки за семінарське заняття.

Рекомендована література:

1. Братусь І.В. *Українські народні дитячі ігри як засіб виховання*. [Електронний ресурс]. URL : <http://abetka.uk>
2. Богуш А.М., Лисенко Н.В. *Українське народознавство в дошкільному закладі*. Навч. посібник. Київ, Вища школа. 2002. 407 с.
3. Богуш А.М., Лисенко Н.В. *Українське народознавство в дошкільному закладі* : Практикум : Навч. посібник. Київ : Вища школа. 2003. 206 с.
4. Давидюк В. Від «Куці-Баби» до «Діда-Панаса» (культ предків у народній грі). *Берегиня*. 2002. № 2. С. 13-17.
5. Марко Грушевський. *Дитина у звичаях і віруваннях українського народу*. 2-ге вид., стереотипне. Київ, «Либідь», 2011. 254 с.
6. Народні ігри – народні знання. [Електронний ресурс]. URL : <http://about-ukraine.com/index.php?text=109>
7. Старков В. Марко Грушевський як дослідник ігрової культури українців. Постать Марка Грушевського на зламі епох : історико-культурологічні візії. *Збірник наукових праць*. Інститут культурології НАМ України. Київ, 2014. С. 186-191. [Електронний ресурс]. URL : https://shron2.chtyvo.org.ua/Zbirnyk_statei/Postat_Marka_Hrushevskoho_na_zlami_epokh_istor_uko-kulturolohichni_vizii.pdf?

Семінарське заняття № 9.

Сімейні відносини та родинна обрядовість в Україні. Методика ознайомлення дітей з родинними стосунками та сімейними традиціями в Україні

План

- I. Термінологічний диктант
- II. Питання для обговорення на занятті
  1. Ознайомлення дітей із сімейними стосунками.
  2. Ознайомлення дітей з родиною, родоводом.
  3. Сімейні традиції, обряди, свята, ознайомлення з ними дітей.
- III. Перевірка виконання самостійної роботи – демонстрація студентами власних занять на запропоновану тему та їх аналіз.
- IV. Дискусія за опрацьованою студентами легендою, презентація власних анотацій, тлумачення маловідомих чи невідомих понять.

Завдання для самостійної роботи:

1. Підготуватися до термінологічного диктанту (визначення: «рід», «родина», «родовід», «родинний куш чи родинне деревце», «сім'я», «шлюб»).
2. Скласти тлумачний словник українських імен та прізвищ.
3. Виписати у конспект по 10 цитат та / чи влучних висловів з народної педагогіки, у змісті яких було би представлено возвеличення сім'ї та сімейних стосунків.
4. Скласти розширений конспект заняття для дітей дошкільного віку (вікова група на вибір студента), у якому би було запропоновано дошкільникам створити дерево свого роду (із подальшою демонстрацією даного заняття). Орієнтовні теми для конспектів занять: молодша група – «Моя сім'я», «Сім'я», «Чиї ми онуки», середня група – «Хто найстарший у сім'ї», «Що я знаю про своїх бабусю та дідуся?», старша група – «Про що розповідають фотографії?», «Мої прабатьки», «Родинне деревце», «Батьківська родина», «Матусина родина», «Мій родовід», «Батьківська спадщина», «Без роду немає народу».
5. Опрацювати легенду Чингіза Айтматова «І понад вік триває день»; у конспекті зробити коротку анотацію до статті у вигляді опорного конспекту чи цитатного плану. Запропонувати повний опис поняття «манкурт» за різними джерелами (мережа Інтернет, словники).

Методичні рекомендації до проведення семінарського заняття

Для написання термінологічного диктанту відводиться 5-7 хвилин на початку семінарського заняття.

З метою повторення, узагальнення та закріплення основних понять із теми пропонується проведення фронтального опитування, на яке відводиться до 10 хвилин на початку семінарського заняття.

Обговорення розширених конспектів студентів із включенням відомостей про родинне дерево проводиться у такій формі: один студент презентує своє заняття (чи його частину), інші студенти долучаються до обговорення – вони слухають доповідача, доповнюють його відповідь, тим самим беруть участь у колективному творчому обговоренні, та пропонують свої конспекти занять; дискутують на задану тематику.

З метою аналізу легенди Ч. Айтматова «І понад вік триває день» пропонується студентам попередньо розділитися на підгрупи та розробити власну презентацію на тему «Манкурт та манкуртизм – явище сучасного життя?».

Вимоги до презентації (див. Додаток В):

Демонстрацію студентами презентацій рекомендується провести на занятті (за умов наявності в аудиторії технічних можливостей).

Для представлення самостійних робіт рекомендується відвести 35-40 хв. у кінці заняття, щоб був час для обговорення дискусійних моментів.

Кожен вид діяльності студента оцінюється за національною чи європейською шкалою з подальшим оголошенням загальної оцінки за семінарське заняття.

Рекомендована література:

1. Айтматов Ч. І понад вік триває день («І довше віку день триває»). [Електронний ресурс].
URL : <https://www.ukrlib.com.ua/styslo-zl/printit.php?tid=8184&page=2>
2. Богуш А.М., Лисенко Н.В. *Українське народознавство в дошкільному закладі*. Навч. посібник. Київ, Вища школа. 2002. 407 с.
3. Богуш А.М., Лисенко Н.В. *Українське народознавство в дошкільному закладі* : Практикум : Навч. посібник. Київ : Вища школа. 2003. 206 с.
4. Воропай О. *Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис* : У 2 т. Київ : Оберіг, 1991. Т.1. 450 с. Т. 2. 445 с.
5. Карпенко Віталій. *Як повернути манкурту пам'ять*. Київ, 1997. 432 с.
6. Мосіяшенко В.А. *Українська етнопедагогіка*. Навчальний посібник. Суми «Університетська книга», 2005. 175 с.
7. *Родинна педагогіка* : Навчально-метод. посібник / А.А. Марушкевич, В.Г. Постовий, Т.Ф. Алексєнко та ін. Київ : Видавець ПАРАПАН, 2002. 216 с.
8. Стельмахович М.Г. *Українська родинна педагогіка*. Київ, Т-во «Знання», 1996. 286 с.
9. *Українознавство в системі освіти*. Навч. посібник. Київ : Міленіум, 2004. 312 с.
10. Щербань П. *Пам'ятай ім'я своє : Заповіді сімейної педагогіки* : навч. посібник. Київ : Вища школа, 2006. 191 с.

Семінарське заняття № 10.

Житло, домашнє господарство та побут в Україні. Ознайомлення дітей з рідним краєм. Завдання і зміст ознайомлення дітей з рідним краєм.

План

- I. Термінологічний диктант
- II. Питання для обговорення на занятті
  1. Українська хата та її інтер'єр. Подвір'я та господарський реманент.
  2. Їжа та харчування українців.
  3. Краєзнавство та батьківщинознавство
  4. Методика ознайомлення дітей дошкільного віку з рідним краєм
- III. Перевірка виконання самостійної роботи – демонстрація студентами власних презентацій на задану викладачем тему.

Завдання для самостійної роботи:

Скласти тлумачний словник застарілих термінів, слів-архаїзмів, якими користувалися у побуті наші пращури (терміни, які є основою краєзнавчих визначень і понять).

Створіть альбом гербів (з їх описом) населених пунктів одного з регіонів України (за вибором студента).

Зробіть добірку творів дитячої літератури з описами річок, озер, морів і гір України.

Методичні рекомендації до проведення семінарського заняття

Для написання термінологічного диктанту відводиться 10-15 хвилин на початку семінарського заняття.

Знайти у словнику визначення понять: «краєзнавство», «батьківщинознавство» - хто у вітчизняній педагогіці вперше використав дані поняття? Відповідь обґрунтуйте.

Альбом із зображенням гербів можна створити у вигляді презентації із відповідним тематичним наповненням. На семінарському занятті доповідь будувати із використанням мультимедіа.

Опис географічних «родзинок» України будувати із використанням добірки творів дитячої художньої літератури (казки, легенди, оповідання, історичні та Біблійні оповіді та ін.)

Для представлення самостійних робіт рекомендується відвести 35-40 хв. у кінці заняття, щоб був час для обговорення дискусійних моментів.

Кожен вид діяльності студента оцінюється за національною чи європейською шкалою з подальшим оголошенням загальної оцінки за семінарське заняття.

Рекомендована література:

1. Богуш А.М., Лисенко Н.В. *Українське народознавство в дошкільному закладі*. Навч. посібник. Київ, Вища школа. 2002. 407 с.
2. Богуш А.М., Лисенко Н.В. *Українське народознавство в дошкільному закладі : Практикум : Навч. посіб.* Київ : Вища школа. 2003. 206 с.
3. Лисенко Н.В. Підготовка майбутнього вихователя до роботи за новими стандартами : краєзнавство в педагогічному процесі ДНЗ гірських регіонів України. *Гірська школа українських Карпат*. Івано-Франківськ, 2013. № 8-9. С. 240-249.
4. *Українська родина : Родинний і громадський побут* / Упорядник Лідія Орел. Київ : Видавництво імені Олени Теліги, 2000. 424 с.

Семінарське заняття № 11. Народна метеорологія дітям

План

- I. Термінологічний диктант
- II. Питання для обговорення на занятті
  1. Ознайомлення дітей дошкільного віку із народним прогностиком
  2. Поняття прикмети і її походження
- III. Перевірка виконання самостійної роботи – демонстрація студентами власних альбомів / презентацій на задану викладачем тему.

Завдання для самостійної роботи:

1. З'ясувати відповідно до запропонованої на лекційному занятті методики знання та розуміння дітьми народних прикмет.
2. Виготовити альбом народних прикмет до відповідних пір року.
3. Самостійно опрацювати матеріал про шляхи використання народної метеорології у роботі з дітьми дошкільного віку

Методичні рекомендації до проведення семінарського заняття

Для написання термінологічного диктанту відводиться 10-15 хвилин на початку семінарського заняття.

Альбоми народних прикмет студенти готують індивідуально і самостійно, викладач їх перевіряє та оцінює. Найбільш вдалі варто презентувати на семінарському занятті.

Студентам рекомендується дібрати літературні твори, в яких згадуються народні прикмети; пояснити їх значення.

Рекомендована література:

1. Богуш А.М., Лисенко Н.В. *Українське народознавство в дошкільному закладі*. Навч. посібник. Київ, Вища школа. 2002. 407 с.
2. Богуш А.М., Лисенко Н.В. *Українське народознавство в дошкільному закладі : Практикум : Навч. посіб.* Київ : Вища школа. 2003. 206 с.
3. Танадайчук С. Рослини – символи в українському фольклорі. *Українська культура*. 2002. № 8. С. 36-38; № 9-10. С. 35-36.

Семінарське заняття № 12.
Мистецтво в Україні. Ремесла та художні промисли в Україні.
Матеріальна культура

План

- I. Фронтальне опитування. Термінологічний диктант
- II. Питання для обговорення на занятті
  1. Походження звичаю розписувати писанки в Україні
  2. Символічне значення барв на писанці; різновиди писанок за регіонами
  3. Класична технологія розписування писанки
  4. Особливості прилучення дітей дошкільного віку до писанкарства
- III. Перевірка виконання самостійної роботи – демонстрація студентами власних презентацій на задану викладачем тему.

Завдання для самостійної роботи:

1. Складіть тлумачний словник різновидів писанки в Україні, її кольорів і символічних позначень розпису.
2. Із мережі Інтернет виписати 2-3 легенди про писанку, проілюструвати її відповідно до змісту.
3. Розробіть тематику занять і сценарій свята писанки для дітей старшого дошкільного віку.
4. Оформіть альбом «Розмалюю писанку» із зразками писанок із різних регіонів України (додати схеми малюнків та їх роз'яснення, фото готових виробів).
5. Ознайомитися із особливостями українського національного костюма відповідно до регіону

Методичні рекомендації до проведення семінарського заняття

Для написання термінологічного диктанту відводиться 5-7 хвилин на початку семінарського заняття.

З метою повторення, узагальнення та закріплення основних понять із теми пропонується проведення фронтального опитування, на яке відводиться до 10 хвилин на початку семінарського заняття.

Альбом «Розмалюю писанку» із зразками писанок із різних регіонів України рекомендується оформити у вигляді презентації, додавши обов'язково до опису писанок схеми їх розпису із детальним роз'ясненням того, який саме символ представлений на писанці, що він означає і т.ін.

Така ж вимога і до представлення легенди про писанку (у вигляді презентації – індивідуальної чи колективної), різновидів національного костюма (із прикладами у вигляді ілюстрацій чи фото)

Демонстрацію студентами презентацій рекомендується провести на занятті (за умов наявності в аудиторії технічних можливостей).

Для представлення самостійних робіт рекомендується відвести 45-50 хв. у кінці заняття, щоб був час для обговорення дискусійних моментів.

Кожен вид діяльності студента оцінюється за національною чи європейською шкалою з подальшим оголошенням загальної оцінки за семінарське заняття.

Рекомендована література:

1. Богуш А.М., Лисенко Н.В. *Українське народознавство в дошкільному закладі*. Навч. посібник. Київ, Вища школа. 2002. 407 с.
2. Богуш А.М., Лисенко Н.В. *Українське народознавство в дошкільному закладі : Практикум* : Навч. посіб. Київ : Вища школа. 2003. 206 с.
3. Кононенко П.П. *Українознавство*. Київ : Міленіум, 2006. 870 с.
4. Коровицький О.О., Тканко З.О. *Моделювання костюма в Україні ХХ ст.* Львів, 2000. 194 с.

5. *Українське народознавство*: Навч. посіб. / За ред. С.П. Павлюка. 2-ге вид. Київ : Знання, 2004. 570 с.

Семінарське заняття № 13. Елементи народної математики в закладі дошкільної освіти

План

- I. Термінологічний диктант
- II. Питання для обговорення на занятті
  1. Народна математика – вклад у скарбницю українського народу
  2. Найгрунтовніші дослідження з історії математики; різноманіття назв одиниць вимірювання в народній математиці
  3. Методика ознайомлення дітей дошкільного віку з елементами народної математики
- III. Перевірка виконання самостійної роботи. Гра «Брейн-ринг»

Завдання для самостійної роботи:

1. Підготуватися до термінологічного диктанту (визначення народних одиниць вимірювання, архаїзмів, історизмів та інших незрозумілих слів з урахуванням їх регіональних особливостей).
2. Виписати із творів усної народної творчості 10 прикладів використання елементів математики.
3. Добрати 10 казок, в назві яких фігурує число (наприклад, «Двоє жадібних ведмежат»).
4. Добрати 10 казок, в тексті яких містяться математичні відомості, та скласти таблицю «Математика в українській народній казці» за наведеним нижче зразком:

«Математика в українській народній казці»

№ з/п	Назва української народної казки	Елемент математики, що використовується у змісті казки
1	«Котик та Півник»	Скільки разів Котик застерігав Півника, щоб той не відкривав двері Лисичці? (3)
2	«Ріпка»	Скільки героїв однойменної казки тягнули ріпку? (6)

Методичні рекомендації до проведення семінарського заняття

Для написання термінологічного диктанту відводиться 10-15 хвилин на початку семінарського заняття.

Обговорення основних питань теми здійснюється за алгоритмом: один студент відповідає на одне питання (чи його частину), інші студенти долучаються до обговорення – вони слухають доповідача, доповнюють його відповідь, тим самим беруть участь у колективному творчому обговоренні, дискутують на задану тематику.

Наступну частину семінарського заняття рекомендується провести з використанням ігрової ситуації у формі пізнавальної гри «Брейн-ринг». Для цього викладач ділить студентів на підгрупи із подальшим використанням завдань, які вони виконували у межах самостійної роботи.

Для представлення колективних робіт рекомендується відвести 35-40 хв. у кінці заняття, щоб був час для обговорення дискусійних моментів.

Викладач індивідуально перевіряє тлумачний словник архаїзмів, історизмів та інших незрозумілих слів кожного студента.

Кожен вид діяльності студента оцінюється за національною чи європейською шкалою з подальшим оголошенням загальної оцінки за семінарське заняття.

Рекомендована література:

1. Богуш А.М., Лисенко Н.В. *Українське народознавство в дошкільному закладі*. Навч. посібник. Київ, Вища школа. 2002. 407 с.
2. Богуш А.М., Лисенко Н.В. *Українське народознавство в дошкільному закладі : Практикум* : Навч. посіб. Київ : Вища школа. 2003. 206 с.
3. Щербакова К.Й. *Теорія і методика математичного розвитку*. 2005. Євр. Університет. 262 с.

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНРОЛЮ
з навчальної дисципліни
«Теорія та методика ознайомлення дітей з українознавством»
для студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» ОКР «Бакалавр»

1. Розкрийте особливості витоків народної педагогіки. Українська етнопедагогіка.
2. Розкрийте зміст понять «народна педагогіка», «етнопедагогіка», «народна дидактика»; коли і ким було вперше введено в обіг.
3. Дайте визначення понять та вкажіть на спільні та відмінні риси «народна педагогіка», «етнопедагогіка», «народна дидактика».
4. Назвіть, охарактеризуйте та розкрийте зміст п'яти провідних компонентів народної педагогіки за М.Г. Стельмаховичем.
5. Охарактеризуйте основні принципи ознайомлення дітей з українським народознавством.
6. Назвіть принципи методики ознайомлення дітей з українознавством; розкрийте зміст 3-х із них на вибір; наведіть приклади
7. Розкрийте зміст завдань методики ознайомлення дітей з українським народознавством.
8. Розкрийте специфіку українського фольклору, як невід'ємної частини української культури. Дитячий фольклор.
9. Розкрийте зміст специфічних особливостей українського фольклору: на які групи поділяється, звідки походить назва «фольклор»? Наведіть приклади.
10. Охарактеризуйте українські скоромовки та лічилки як різновид українського дитячого фольклору. Наведіть приклади кожного із них.
11. Назвіть специфічні особливості колисанок. Прочитайте напам'ять три-чотири колисанки.
12. Проаналізуйте методику використання колискових, забавлянок, потішок, пестушок у різних вікових групах.
13. Наведіть приклади малих дитячих фольклорних жанрів: скоромовки, потішки, заклички і мирилки; продекламуйте по 1-2 із кожної групи (на вибір). Розкрийте зміст методики вивчення колискової пісні з дітьми раннього віку.
14. Прочитайте напам'ять кілька українських скоромовок, лічилок, мовчанок, мирилок, дражнилок.
15. Розкрийте зміст різних видів українських народних пісень, які доступні дітям дошкільного віку.
16. Розкрийте специфіку кожної групи українських народних пісень.
17. Назвіть види та типи українських народних казок; розкрийте зміст кожної із них; наведіть приклади.
18. Назвіть види та типи українських народних казок. Соціально-побутові казки – їх повна характеристика (своєрідні особливості даної групи казок). Наведіть приклади.
19. Назвіть види та типи українських народних казок. Чарівні казки – їх повна характеристика (своєрідні особливості даної групи казок). Наведіть приклади.
20. Назвіть види та типи українських народних казок. Героїко-фантастичні казки – їх повна характеристика (своєрідні особливості даної групи казок). Наведіть приклади.
21. Назвіть види та типи українських народних казок. Казки про тварин – їх повна характеристика (своєрідні особливості даної групи казок). Наведіть приклади.
22. Опишіть та охарактеризуйте основні види занять із українською народною казкою в дитячому садку. Проаналізуйте методику ознайомлення дітей дошкільного віку з українською народною казкою.

23. Розкрийте особливості методики ознайомлення дітей дошкільного віку з народними оберегами.
24. Розкрийте зміст оберегів українського народу, їх значення. Обереги-рослини, обереги-тварини, обереги – речі побуту і вжитку.
25. Дайте загальну характеристику та розкрийте значення оберегів українського народу.
26. Розкрийте зміст та поясніть у чому полягає символічне значення різних барв і зображень на писанці?
27. Проаналізуйте особливості ознайомлення дітей середнього і старшого дошкільного віку з державними символами України.
28. Що належить до державних символів? Назвіть історичні віхи становлення державного прапора.
29. Назвіть особливості традиційного українського національного одягу (жіночий, чоловічий, дитячий).
30. Проаналізуйте методику ознайомлення дітей дошкільного віку із українською народною іграшкою (вікова група за вибором).
31. Охарактеризуйте одну із традиційних національних іграшок України (матеріал – глина, дерево, солома, трава, тканина) відповідно до регіонів України (Яворівська іграшка; Кути і Косів; Закарпаття (Ужгородська іграшка), Київська іграшка; Черкаська іграшка (с. Громи); Опішнянська іграшка; Харківська іграшка; сирна іграшка; лялька-мотанка;).
32. Проаналізуйте внесок М. Грушевського у дослідження важливого історичного феномену – української народної іграшки: загальна характеристика праць науковця «Дитячі забавки та гри усякі», «Дитина у звичаях і віруваннях українського народу».
33. Лялька-мотанка, як особливий оберіг у світовому часопросторі: історія виникнення; особливості застосування і українській культурі; ознайомлення дітей дошкільного віку.
34. Методика ознайомлення дітей різних вікових груп із народною іграшкою.
35. Українська національна іграшка – її специфіка, оберегове значення.
36. Проаналізуйте методику ознайомлення дітей різних вікових груп із народною іграшкою (вид іграшки – на вибір).
37. Проаналізуйте особливості народних ігор. Розкрийте зміст 2-3 із них (на вибір).
38. Проаналізуйте народні ігри, методика їх проведення в різних вікових групах.
39. Проаналізуйте українські народні ігри; особливості методики їх проведення в різних вікових групах.
40. Проаналізуйте методику ознайомлення дітей дошкільного віку з народними іграми. Наведіть приклади 2-3 народних ігор, зміст, правила (на вибір).
41. Проаналізуйте особливості ознайомлення з рідним краєм дітей молодшого і середнього дошкільного віку.
42. Проаналізуйте методику ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з рідним краєм.
43. Інтер'єр українського житла – його своєрідність та неповторність.
44. Дайте загальний опис інтер'єру та екстер'єру традиційного українського житла.
45. Розкрийте зміст основних видів народних ремесел, художніх промислів в Україні; методика ознайомлення з ними дітей дошкільного віку.
46. Охарактеризуйте давній вид декоративно-прикладного мистецтва – витинанка: історія виникнення, особливості використання у роботі з дітьми дошкільного віку.
47. Охарактеризуйте давній вид декоративно-прикладного мистецтва. Вишивання.
48. Охарактеризуйте орнаментальні мотиви, які найчастіше використовуються в традиційній українській вишивці. Розкрийте символічне значення кожного із них?
49. Охарактеризуйте давній вид декоративно-прикладного мистецтва. Килимарство.

50. Дайте характеристику давньому виду декоративно-прикладного мистецтва – писанкарство.
51. Як використовують народну метеорологію у роботі з дітьми дошкільного віку?
52. Проаналізуйте та назвіть особливості методики використання народної метеорології в роботі з дітьми дошкільного віку.
53. Вкажіть особливості методики ознайомлення дітей дошкільного віку з народною метеорологією.
54. Назвіть особливості сприймання і розуміння дітьми змісту прикмет. Наведіть приклади прикмет і народних забобонів
55. Розкрийте походження та зміст народної метеорології. Методика ознайомлення дітей дошкільного віку із народними прогностиками. Забобони українського народу.
56. Просвістів байбак – ховай у затінок сіряк». Розкрийте зміст звичаїв зустрічі весни в Україні, традиції та обряди.
57. Вкажіть відмінності між різновидами писанки у звичаєво-обрядовому дійстві Великодніх свят.
58. «Верба б'є, б'є, а за тиждень паска є». Великдень – головне християнське свято. Охарактеризуйте особливості святкування в Україні.
59. «Ой, Іванко-Купайличку, знайди синю фіалочку». Охарактеризуйте літні свята і розваги у структурі традиційно-побутової культури українського народу.
60. «Чому ми матір називаємо святою?» Розкрийте традиційні історичні особливості святкування Дня Матері у різних народів світу.
61. Назвіть та охарактеризуйте свята весняно-літнього циклу.
62. Розкрийте взаємозв'язок свят осінньо-зимового циклу.
63. Проаналізуйте методику ознайомлення дітей дошкільного віку з українською народною кухнею.
64. Проаналізуйте особливості української національної кухні – її сезонний характер.
65. Розкрийте особливості української національної кухні. Ознайомлення дітей дошкільного віку із традиційними стравами українців.
66. Проаналізуйте методику ознайомлення дітей молодшого, середнього та старшого дошкільного віку з елементами народної математики.
67. Григорій Ващенко про національне виховання української молоді і його «Виховний ідеал». Складники національної системи виховання.

ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ

Основна:

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі». Київ : Світич, 2008. 430 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція (2021 р.) та поради для організації освітнього процесу. URL : <https://ezavdnz.mefr.ua/book?bid=37876>
3. Білан О. *Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля»* / за заг. ред. О.В. Низьковської. Тернопіль, «Мандрівець». 2017. 256 с.
4. Богуш А.М., Лисенко Н.В. *Українське народознавство в дошкільному закладі*. Навч. посібник. Київ, Вища школа. 2002. 407 с.
5. Богуш А.М., Лисенко Н.В. *Українське народознавство в дошкільному закладі : Практикум* : Навч. посіб. Київ : Вища школа. 2003. 206 с.
6. Воропай О. *Звичаї українського народу. Етнографічний нарис*. Київ : Вид-во «Школа», 2006. 383 с.
URL : <https://iknigi.net/avtor-oleksa-voropay/96642-zvichayi-nashogo-narodu-oleksa-voropay/read/page-1.html>
7. Грушевський М.Ф. *Дитина у звичаях і віруваннях українського народу*. Київ : Либідь, 2006. 256 с.
8. *Дитина : програма виховання і навчання дітей від двох до семи років* / наук. кер. Проекту : В.О. Огнев'юк, К.І. Волинець; наук. кер. прогр. : О.В. Проскура, Л.П. Кочина, В.У. Кузьменко, Н.В. Кудикіна.; авт. кол. : Г.В. Беленька, Е.В. Белкіна, О.Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білоskalенко, С.А. Васильєва, М.С. Вашуленко [та ін.] / М-во. освіти і науки, молоді та спорту України, Головн. упр. осв. і наук. викон. орган Київміськради (КМДА), Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. 3-тє вид., доопр. та доп. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. 492 с.
9. Гриців Т., Батрин В. *Українська система виховання на засадах народної педагогіки*. Чернівці : Народознав.-просвітн. центр «Факел Марії», 2013. 263 с.
10. Кузьмінський А.І., Омеляненко В.Л. *Педагогіка родинного виховання* : Навчальний посібник / А.І. Кузьмінський, В.Л. Омеляненко. Київ : Знання, 2006. 324 с.
11. Лепеха Т.В. *Українознавство* : навч. посібн. Київ : Просвіта, 2005. 376 с.
12. Лозко Г. *Українське народознавство*. Харків, 2004. 472 с. URL : http://evolv.ho.ua/Ukraine_History_and_Culture/Ukraine_Kultura/Lozko/index.htm
13. Маєвська Л.М. *Етнопедagogіка* : Навчальний посібник. Херсон : ОЛДІ плюс, 2019. 288 с.
14. Мосіяшенко В.А. *Українська етнопедagogіка* : Навчальний посібник / В.А. Мосіяшенко. Суми : Університетська книга, 2019. 175 с.
15. *Українська етнопедagogіка : історичний контекст* : навч. посібник / ред. Н. Лисенко. Івано-Франківськ, 2005. 184 с.
16. *Українська етнопедagogіка* : навч.-метод. посібник / ред. В. Кононенко. Київ-Івано-Франківськ : Плай, 2005. 508 с.
17. *Українська родина : Родинний і громадський побут* / Упорядник Лідія Орел. Київ : Видавництво імені Олени Теліги, 2000. 424 с.
18. Юда Л. *Практикум з етнопедagogіки* : Навчально-методичний посібник для студентів. Чернівці : Видавець Лозовий В.М., 2012. 272 с.

Додаткова:

1. Айтматов Ч. І понад вік триває день. [Електронний ресурс]. URL : <https://www.ukrlib.com.ua/styslo-zl/printit.php?tid=8184&page=2>
2. *Антологія українського міфу : етіологічні, космогонічні, антропологічні, теогогічні, солярні, лунарні, астральні, календарні, історичні міфи* : у 3-х т. / [збір. та упоряд. В. Войтовича]. Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2006. (Серія «Керниця»). Т. 3 : Потойбіччя. 848 с.

3. *Антологія українського міфу : етіологічні, космогонічні, антропологічні, теогонічні, солярні, лунарні, астральні, календарні, історичні міфи : у 3-х т. / [збір. та упоряд. В. Войтовича].* Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2006. (Серія «Керниця»). Т. 2 : Тотемічні міфи. 596 с.
4. Бондарик М.В. Використання надбань народної педагогіки в процесі вирішення проблем трудового виховання дітей дошкільного віку. *Вісник Глухівського державного педагогічного університету.* Глухів, 2003. Вип. 2. С. 93-97.
5. Бондаренко Н. Особливості формування духових цінностей у старших дошкільників засобами регіональної культурно-історичної спадщини. *Дошкільна освіта.* № 1 (27). 2010. С. 75-82.
6. Боряк Олена. Праця Марка Грушевського «Дитина в звичаях і віруваннях українського народу» в контексті європейських досліджень. Постать Марка Грушевського на зламі епох : історико-культурологічні візії. *Збірник наукових праць.* Інститут культурології НАМ України. Київ, 2014. С.179-185. [Електронний ресурс].
URL :
https://shron2.chtyvo.org.ua/Zbirnyk_statei/Postat_Marka_Hrushevskoho_na_zlami_epokh_istor_uko-kultorolohichni_vizii.pdf
7. Братусь І.В. *Українські народні дитячі ігри як засіб виховання.* URL : <http://abetka.uk>
8. *Використання усної народної творчості в дошкільних закладах : метод. рекомендації / підгот. Н.В. Лисенко [та ін.] ; Івано-Франківський держ. педагогічний ін-т ім. В. Стефаника, Обласний ін-т удосконалення вчителів. Івано-Франківськ : 1990. 37 с.*
9. Врочинська Л. Теоретико-методичні засади виховання гуманної поведінки дітей старшого дошкільного віку. *Вісник Інституту розвитку дитини.* 2011. № 17. С. 81-90.
10. Газіна І.О. Формування в дошкільників першооснов національної самосвідомості (психолого-педагогічні особливості). *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки).* № 1. Бердянськ : БДПУ, 2005. С. 56-61.
11. Гуренко О.І. Виховання дітей дошкільного віку в сучасних соціокультурних умовах : полікультурний аспект. *Вісник Глухівського державного педагогічного університету.* Серія : Педагогічні науки. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2010. Вип. 16. С. 141-146.
12. Гуренко О.І. *Етнокультурне виховання дітей дошкільного віку : навчальний посібник.* Бердянськ : БДПУ, 2010. 90 с.
13. Гуренко О.І. Проблема виховання етнічної толерантності у підростаючого покоління : теоретичний аспект. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток освіти в умовах поліетнічного регіону».* Ялта : ВВКГУ, 2007. Вип. 3. Ч. 1. С. 89-92.
14. Давидюк В. Від «Куці-Баби» до «Діда-Панаса» (культ предків у народній грі). *Берегиня.* 2002. № 2. С. 13-17.
15. Державний Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція (2021 р.) URL :
https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
16. Денисюк Іван. В дитячому крузі [Електронний ресурс].
URL : <http://chytanka.com.ua/ebooks/index.php?action=url/>
17. *Дзига : українські дитячі й молодечі народні ігри та розваги / композиція П.Г. Черемського; уклад. : В.І. Семеренський, П.Г. Черемський.* Харків : Друк, 1999. 528 с.
18. Дзюбенко Л.В. Концептуальні погляди С. Русової на національне виховання дітей [Електронний ресурс].
URL : https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2008/8_9_2008/33.pdf
19. Євтух Б.В., Марушкевич А.А., Дем'яненко Н.В., Чепак В.В. *Етнопедагогіка.* Ч.1. Київ, вид. центр «Київський університет», 2003. 149 с. URL :
https://pedagogy.lnu.edu.ua/departments/pedagogika/library/etnopedagogika_evtuh.pdf
20. *Іграшка, гра, дитина : від обрядової субстанції до сучасних моделей виховання.* Київ, вид. дім «Стилос», 2007. С. 16-19, 39-47.
21. Карпенко Віталій. *Як повернути манкурту пам'ять.* Київ, 1997. 432 с.

22. Касян Л.Г. *Українознавство у навчально-виховному процесі. Основи методики викладання* : Науково-методичний посібник / Л.Г. Касян, О.В. Семенюченко. Київ : НДІУ, 2008. 56 с.
23. Кириченко О.В. *Козацька педагогіка : розробки занять, сценарії виховних заходів, методичні рекомендації*. Харків : Вид. група «Основа» : «Триада +», 2008. 192 с.
24. Кіндрат І. «Казка вчить, як на світі жить, або Літературний проект «Розумні» казки». *Методична скарбничка вихователя*. № 5, 2015.
25. Крутій К.Л. *Технологія формування полікультурної особистості (конспекти занять з українського народознавства з дітьми старшого дошкільного віку)* / К.Л. Крутій, Н.І. Котій. Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2010. 220 с. (Бібліотека вихователя дошкільного навчального закладу).
26. Лановик М., Лановик З. *Українська усна народна творчість* : Підручник. Київ : Знання-Прес, 2001. 475 с.
27. Левчук Ярослава. Перший український дослідник традиційної дитячої субкультури. Постать Марка Грушевського на зламі епох : історико-культурологічні візії. *Збірник наукових праць*. Інститут культурології НАМ України. Київ, 2014. С.158-178. [Електронний ресурс].
URL :
https://shron2.chtyvo.org.ua/Zbirnyk_statei/Postat_Marka_Hrushevskoho_na_zlami_epokh_istoruko-kulturolohichni_vizii.pdf
28. Лисенко Н. Виховний ідеал української етнопедагогіки. *Освітній простір України : науковий журнал*. Івано-Франківськ, 2014. Випуск 3. С. 117-124.
29. Лисенко Н.В. *Мій рідний край*. Івано-Франківськ, 1992. С. 49-50.
30. Лисенко Н. Підготовка майбутніх педагогів до використання етнопедагогіки в сучасному інтеркультурному просторі. *Освітній простір України : науковий журнал*. Івано-Франківськ, 2014. Випуск 2. С. 49-57.
31. Лисенко Н.В. Підготовка майбутнього вихователя до роботи за новими стандартами : краєзнавство в педагогічному процесі ДНЗ гірських регіонів України. *Гірська школа українських Карпат*. Івано-Франківськ, 2013. №8-9. С. 240-249.
32. Любар О.О. *Історія української школи і педагогіки* : Навчальний посібник / О.О. Любар, М.Г. Стельмахович, Д.Т. Федоренко / За ред. О.О. Любара. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2003. 450 с.
33. *Мій рідний край, моя земля : Українське народознавство у дошкільному закладі. Програма та довідковий матеріал вихователям дошкільних закладів*. Одеса, 1993.
34. Народні ігри – народні знання. URL : <http://about-ukraine.com/index.php?text=109>
35. *Ознайомлення дітей з державними символами України та національними символами і оберегами* : Методичні рекомендації для вихователів дошкільних дитячих закладів, та вчителів загальноосвітніх навчальних закладів / укл. В. Кривоносов. Комінтернове, 2009. 12 с.
36. *Родинна педагогіка* : Навчально-метод. посібник / А.А. Марушкевич, В.Г. Постовий, Т.Ф. Алексєнко та ін. Київ : Видавець ПАРАПАН, 2002. 216 с.
37. Русова С.Ф. Теорія і практика дошкільного виховання. Прага, Український Громадський Видавничий Фонд. 1924. 123 с. URL: <https://elib.nlu.org.ua/view.html?&id=9311>
38. Сидоренко Т.Б. Таємниці народних ремесел : вишивання, ткацтво : *Розкажіть онуку*. 2014. № 4. С. 47-48.
39. Скрипник Л.Г., Дзятківська Н.П. *Власні імена людей : Словник - довідник*. Київ : Вища школа, 1996.
40. Старков В. Марко Грушевський як дослідник ігрової культури українців. Постать Марка Грушевського на зламі епох : історико-культурологічні візії. *Збірник наукових праць*. Інститут культурології НАМ України. Київ, 2014. С.186-191. [Електронний ресурс].
41. URL :
https://shron2.chtyvo.org.ua/Zbirnyk_statei/Postat_Marka_Hrushevskoho_na_zlami_epokh_istoruko-kulturolohichni_vizii.pdf
42. Стельмахович М.Г. *Мудрість народної педагогіки*. Київ, 1980. 48 с.
43. Стельмахович М.Г. *Народна дидактика*. Київ : Т-во Знання, 1985. 48 с.

44. Стельмахович М.Г. *Народна педагогіка*. Київ : Радянська школа, 1985. 312 с.
45. Стельмахович М.Г. *Народне дитинознавство*. Київ : Т-во «Знання» України, 1991. 48 с.
46. Стельмахович М.Г. Програма з українського родинознавства (фамілістики) для ІХ класу. *Рідна школа*. 1993. № 8. С. 21-26.
47. Стельмахович М.Г. *Українська народна педагогіка*. Навчально-методичний посібник. Київ, 1997. 103 с. URL : https://pedagogy.lnu.edu.ua/departments/pedagogika/library/stelmahovych_narped.pdf
48. Стельмахович М.Г. *Українська родинна педагогіка* : Навч. посібник. Київ : ІСДО, 1996. 288 с.
49. Сявавко Є.І. *Українська етнопедагогіка*. Навчально-методичний посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І Франка, 2002. 159 с.
50. Танадайчук С. Рослини – символи в українському фольклорі. *Українська культура*. 2002. № 8. С. 36-38; № 9-10. С. 35-36.
51. *Українознавство в системі освіти*. Навч. посібник. Київ : Міленіум, 2004. 312 с.
52. *Українське народознавство* : навч. посібник / За ред. С.П. Павлюка, Г.Й. Горинь, Р.Ф. Кирчіва. Львів : Фенікс, 1994. 608 с.
53. Улюкаєва І.Г. Концепція дошкільного виховання Софії Русової. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки : зб. наук. праць*. Бердянськ : ФОП Ткачук О.В., 2016. Вип. 1. С. 266-273.
54. Чаварга О.Ю. *Народно-календарні свята та обряди в дитячому садку*. 2-е вид. Ужгород, 2009. 116 с.
55. Щербакова К.Й. *Теорія і методика математичного розвитку*. 2005. Євр. Університет. 262 с.
56. Щербань П. *Національне виховання в сім'ї*. Київ, 2000. 190 с.
57. Щербань П. *Пам'ятай ім'я своє : заповіді сімейної педагогіки* : навч. посібник Київ : Вища школа, 2006. 191 с.
58. Юда Л.А. Гендерна соціалізація дівчини в родинному і громадському побуті українців. Сьомі Сіверянські соціально-психологічні читання. *Матеріали всеукраїнської наукової конференції (14 грудня 2016 р.)*. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка Випуск 142 серія: педагогічні науки : Збірник. Чернігів : ЧНПУ, 2017. С. 231-235.
59. Юда Л.А. Засоби етнопедагогіки в педагогічній спадщині С.Ф. Русової. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка*. Випуск 93. Серія : педагогічні науки: Збірник. Чернігів : ЧНПУ, 2011 . № 93. С. 350-353.
60. Яницька О.Ю. *Українські народні рухливі ігри для дітей старшого дошкільного віку*. Рівне, 1992. 173 с.

Інформаційні ресурси:

1. «Духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку на християнських засадах» (вебінар). [Електронний ресурс]
URL : <https://www.youtube.com/watch?v=q-6mGhmLU-o&t=1s>
2. «Моя країна – Україна». Презентація парціальної програми з національно-патріотичного виховання (вебінар). [Електронний ресурс]
URL : <https://www.youtube.com/watch?v=HaxYhqqV6Qg>
3. «Програма духовно-морального виховання дітей «Зерно любові» (вебінар). [Електронний ресурс]
URL : <https://www.youtube.com/watch?v=ovFL0cMFJLw>

Орієнтовна тематика реферативних доповідей

1. Етнопедагогіка як складова і невід’ємна частина народної педагогіки
2. Історія розвитку етнопедагогіки в творчості українських педагогів-класиків
3. Дослідження проблематики українського народознавства на сучасному етапі
4. Традиції українського дитинознавства
5. Втілення в життя принципів українознавства
6. Український фольклор у житті української дитини
7. Дитячий фольклор як складова частина етнопедагогіки
8. Народна казка як засіб морально-етичного виховання дітей дошкільного віку
9. Порівняльний аналіз форм, методів та прийомів роботи з казкою в різних вікових групах ЗДО
10. Особливості святкування свят весняного / літнього / осіннього / зимового циклу
11. Народна іграшка – безцінне духовно-мистецьке національне надбання
12. Особливості народної іграшки як засобу всебічного розвитку дитини
13. Народна іграшка – від обрядової субстанції до сучасних моделей виховання
14. Роль народних ігор у всебічному розвитку дитини дошкільного віку
15. Вплив української народної гри на національну свідомість дошкільняти

Вимоги до оформлення рефератів

Реферат є одним із видів індивідуальних завдань навчально-дослідницького характеру, який сприяє закріпленню, поглибленню й узагальненню знань, одержаних студентами під час вивчення відповідного інформаційного матеріалу до тем практичних занять.

Тема реферату визначається методичними матеріалами або викладачем, вона відповідає темі заняття, конкретизує окремі її питання та ключові поняття. Робота над доповіддю та рефератом спрямована на:

- вироблення у студентів вміння аналізувати, зіставляти та узагальнювати різні підходи, погляди, конкретний матеріал, уміння формулювати висновки;
- розширення кругозору студентів та поглиблення їх знань з того чи іншого предмета;
- розвиток основних умінь наукової роботи (дослідницькі вміння, уміння знаходити та працювати зі спеціальною літературою, складати список використаних джерел й оформляти посилання) та розвиток наукового розуміння;
- оволодіння науковим писемним мовленням;
- формування гностичних умінь;
- ґрунтовну підготовку до інших видів наукової роботи.

Структура реферату

реферат містить такі елементи:

- титульна сторінка;
- план;
- вступ;
- основна частина (розділи, пункти та підпункти);
- висновки;
- список використаних джерел;
- додатки.

Титульний аркуш містить найменування міністерства, якому підпорядкований навчальний заклад (Міністерство освіти і науки України); назву вищого навчального закладу (Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича); факультет (факультет педагогіки, психології та соціальної роботи), назву кафедри, де виконана робота (кафедра педагогіки і психології дошкільної та спеціальної освіти); курс, групу, прізвище, ім'я, по батькові автора.

План

Після титульного аркуша розташовується зміст реферату (план) (аркуш не нумерується), у якому містяться назви розділів і параграфів й указуються сторінки (інтервал – 1,5).

Зміст (план) наукової роботи повинен відповідати наступним вимогам:

- теми кожного розділу однакові за важливістю, а розділи – приблизно однакові за обсягом;
- варто охоплювати весь матеріал, що стосується теми, але нічого зайвого;
- теми та зміст окремих розділів не повинні «накладатися»;
- жоден із пунктів плану не може дослівно повторювати назву роботи.

Вступ

Вступ – важлива частина реферату, обсяг – приблизно 1-2 сторінки. У вступі обґрунтовують актуальність обраної теми, оцінюють стан дослідження наукової проблематики, формулюють мету та визначають завдання реферату, дають короткий загальний огляд наявної літератури та використаних джерел. Бажано, щоб початок був виразним і проблемним, який одразу приверне увагу читача.

Вимоги до змісту основної частини реферату

За змістом реферат може бути аналітичним оглядом історії вивчення питання (що нового вніс той чи інший дослідник) або сучасного її стану, критичним аналізом наукової дискусії (зіставлення різних підходів до вирішення наукової проблеми), а також у вигляді розгорнутої рецензії конкретної наукової роботи. Зміст реферату повинен відповідати його темі, меті та завданням. Послідовно розкривайте всі передбачені планом питання, обґрунтуйте, пояснюйте основні положення, підкріплюйте їх конкретними прикладами та фактами, формулюйте думки чітко, просто, правильно та недвозначно (щоб і самому було зрозуміло), а також прагніть логічно та послідовно структурувати текст. Щоразу треба пам'ятати, що Ваш реферат хтось буде читати і прагнутиме зорієнтуватися в ньому, щоб швидко знайти відповідь на питання, які його цікавлять (уявіть себе на місці такої людини).

Звичайно, робота, яка написана «суцільним текстом» (без заголовків та абзаців, без виділення шрифтом найважливішої інформації) не викликатиме у читача захоплення.

Реферат має бути надрукований на стандартному аркуші формату А 4 з дотриманням таких вимог : поля: ліве – 30 мм, праве – 10 мм, верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм; шрифт Times New Roman, кегль 14 пт; міжрядковий інтервал – 1,5; відступ червоного рядка – 1,25; вирівнювання тексту – за шириною; заголовків – по центру.

Обсяг тексту реферату – орієнтовно 8-15 друкованих сторінок. Кожен структурний елемент змісту роботи починається з нової сторінки. Найменування структурних елементів слід розташовувати по центру рядка без крапки в кінці, без підкреслення, відділяючи від тексту міжрядковим інтервалом. Перенос слів та їх скорочення не допускається. Вживання абрєвіатури дозволяється після того, як в тексті уже використовувалося її змістове словосполучення із вказівкою в дужках значення такої абрєвіатури.

Рисунки і таблиці повинні мати заголовки та нумерацію, узгоджену з номером розділу. Посилання в тексті реферату на джерела варто зазначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками. Можливі й посторінкові посилання, проте вони повинні бути однотипними.

Цитуючи, потрібно дотримуватися кількох правил:

- цитата повинна бути дослівною;
- цитата не повинна бути надто довгою;
- цитата повинна подаватися у лапках і супроводжуватися посиланням на джерело у списку літератури;
- вилучення певних фрагментів, яке дозволяє уникнути довгого цитування, позначається трьома крапками;
- пояснення, які розривають текст цитати, подаються у квадратних дужках;
- цитати, які є незавершеним реченням, граматично узгоджуються із авторським текстом.

Висновки

Висновки – самостійна частина реферату, у якій не потрібно просто переказувати зміст роботи. У них необхідно висвітлити такі аспекти:

- оцінити ступінь досягнення мети та виконання завдань роботи;
- перерахувати та стисло охарактеризувати відомі наукові підходи до досліджених проблем, а також виділити нові аспекти, дискусійні питання, що підлягають подальшому вивченню;
- визначити, що є цінним у реферованих роботах, що вимагає додаткового аналізу й уточнення, а що викликає сумніви.

Обсяг висновків – 1-2 сторінки.

Вимоги до оформлення презентацій

Презентація (від англ. *presentation* - представлення, показ) – це набір картинок-слайдів на певну тему, який зберігається у файлі спеціального формату. Кожен слайд може містити довільну текстову, графічну та відеоінформацію, анімацію, звук, діаграми і графіки, табличні й інші матеріали. Презентації створюються для наочної підтримки захисту дослідницьких робіт, доповідей, рефератів, підготовки навчальних занять.

Формат слайдів

Параметри сторінки: розмір слайдів має відповідати розміру екрана; орієнтація слайда – альбомна; ширина слайда – 24 см; висота слайда – 18 см; нумерувати слайди слід арабськими цифрами без знаків номера, рисочок тощо; формат показу слайдів – «Демонстрація». Графічний і текстовий матеріали розміщуються на слайдах так, щоб ліворуч і праворуч від краю слайда залишалось чисте поле шириною не менше 0,5 см. Основа будь-якої правильно спланованої презентації – це логічний аналіз послідовності відображення матеріалу, передбачення можливих питань і добір реплік для коментарів до презентації. Успішність презентації залежить від того, наскільки ретельно перед її створенням було продумано та враховано такі фактори:

- організація презентації (визначення суті того, про що необхідно розповісти); - урахування особливостей слухачької аудиторії;
- визначення структури (схеми, сценарію) презентації: послідовність викладення матеріалу, добір різноманітних зображень, анімаційних ефектів та інших елементів, що супроводжують виклад.

Перед створенням презентації необхідно:

- визначити тему та призначення презентації, спосіб демонстрації;
- розробити сценарій презентації;
- продумати зміст усіх слайдів, їх стиль та оформлення.

Основні слайди презентації повинні мати:

- титульний аркуш;
- слайд з фотографією автора і контактною інформацією (пошта, телефон);
- основні пункти презентації;
- список джерел (до 5 основних);
- завершальний слайд.

Дозволяється об'єднувати слайд № 1 і слайд № 2. Список джерел повинен бути з докладним зазначенням вихідних матеріалів (звідки взяли ілюстрації, звуки, тексти, посилання). Крім електронних адрес потрібно вказувати і друковані видання.

Вимоги щодо структури та змісту навчального матеріалу: викладайте матеріал стисло, з максимальною інформативністю тексту; слідкуйте за відсутністю нагромодження, чітким порядком у всьому; ретельно структуруйте інформацію; використовуйте короткі та змістовні заголовки, маркіровані та нумеровані списки; важливі відомості (наприклад, висновки, визначення, правила тощо) подавайте крупним та виділеним шрифтом і розташовуйте у лівому верхньому куті екрана; другорядні відомості бажано розміщувати внизу сторінки; кожній ідеї треба відвести окремий абзац; головну ідею абзацу викладайте в першому рядку; використовуйте табличні форми запису даних (діаграми, схеми) для ілюстрації важливих фактів, щоб подати матеріал компактно і наочно; графіка має органічно доповнювати текст; пояснення треба розташовувати якнайближче до ілюстрацій, з якими вони мають одночасно з'являтися на екрані; необхідно ретельно продумати інструкції до виконання завдань: їх чіткість, лаконічність, однозначність; усі текстові дані потрібно ретельно перевірити на відсутність орфографічних, граматичних і стилістичних помилок, дотримуйтеся прийнятих правил скорочень; форма представлення інформації повинна відповідати рівню знань слухачів.

Додаткові вимоги до змісту презентації (за Д. Льюїсом):

- кожен слайд має відображати одну думку;

- текст має складатися з коротких слів та простих речень;
- рядок має містити 6 – 8 слів;
- всього на слайді має бути 6 – 8 рядків;
- загальна кількість слів не повинна перевищувати 50;
- дієслова мають бути в одній часовій формі;
- заголовки мають привертати увагу аудиторії та узагальнювати основні ідеї слайда;
- у заголовках мають бути і великі, і малі літери (а не тільки великі);
- слайди мають бути не надто яскравими – зайві прикраси лише створюють бар'єр на шляху ефективної передачі даних;
- кількість блоків статистичних даних на одному слайді має бути не більше чотирьох;
- підпис до ілюстрації розмішується під нею, а не над нею;
- усі слайди презентації мають бути витримані в одному стилі.

Критерії освітніх презентацій:

- повнота розкриття теми;
- структуризація інформації;
- наявність і зручність навігації;
- відсутність граматичних, орфографічних і мовних помилок;
- відсутність фактичних помилок, достовірність поданої інформації;
- наявність і правильність оформлення обов'язкових слайдів (титольний, зміст, про проект, список джерел);
- оригінальність оформлення презентації;
- обґрунтованість і раціональність використання засобів мультимедіа та анімаційних ефектів;
- придатність презентації для обраної цільової аудиторії;
- грамотність використання кольорового оформлення;
- використання авторських ілюстрацій, фонів, фотографій, відеоматеріалів;
- наявність дикторського мовлення, його грамотність і доцільність;
- наявність, обґрунтованість і грамотність використання фонового звуку;
- розміщення і комплектування об'єктів; єдиний стиль слайдів;
- Не зловживайте ВЕЛИКИМИ БУКВАМИ. Особливо в заголовках.

Під час презентації неприпустимо зчитування тексту з презентації, тобто надрукований і вимовний текст не повинні дублювати один одного!!!

Не створюйте презентацій нудних, монотонних, громіздких, ретельно підберіть шаблон, текст, графіку з урахуванням вищезазначеного.

Перевантаженість текстом – найбільш розповсюджене неподобство. Текст може бути тільки тезовим, якщо презентація – лекція.

Отже, необхідно дотримувалося неухильно правила: кількість тексту в презентаціях повинно становити 35%. Увесь інший текст слід залишити або для усного виступу, або замінити його ілюстративним матеріалом: графіками, картинками тощо.

Текст презентації повинен бути лаконічний і зрозумілий слухачам. Шаблон повинен відповідати представленій темі (або хоча б бути нейтральним).

Ефективне представлення презентації досягається за рахунок виконання чотирьох